

**Η Προστασία των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων
Στη Σύγχρονη Ευρώπη**

(2 Φεβρουαρίου 2001)

I

Παπαδημητρίου: Ευχαριστώ κ. Πρόεδρε. Ευχαριστώ και του φίλους του ΙΣΤΑΜΕ για την ωραία πρωτοβουλία τους και την ευκαιρία που μας δίνουν να εκφράσουμε ορισμένους προβληματισμούς και να συζητήσουμε σύγχρονα και επίκαιρα ζητήματα σχετικά με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Δεν θα αποφύγω τον πειρασμό να παρακολουθήσω για λίγα δευτερόλεπτα την ονοματολογική περιδιάβαση του κ. Διαμαντούρου και να θυμίσω ότι είχα προτείνει τότε την καθιέρωση της ονομασίας «Παραστάτης» αντί της ονομασίας «Συνήγορος του Πολίτη». Φοβάμαι ότι η μη αποδοχή της αναδεικνύει μερικά από τα προβλήματα που μας παρουσίασε ο κ. Διαμαντούρος. Φαντάζομαι πως συμφωνεί μαζί μου ότι ορθότερη από κάθε άποψη θα ήταν η ονομασία «Παραστάτης του Πολίτη».

II

Ας έλθω τώρα στο θέμα μου. Τέσσερα είναι τα βασικά ερωτήματα που πρέπει να θέσουμε για την παρουσίαση του πιο σύγχρονου και νεωτερικού κειμένου σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Το πρώτο είναι απλό. Γιατί χρειαζόμαστε το Χάρτη; Ποιός είναι ο λόγος ύπαρξής του; Το δεύτερο σχετίζεται με το περιεχόμενό του, ενώ το τρίτο ερώτημα με την ισχύ του. Το τέταρτο, ίσως και σημαντικότερο, ανεφέρεται

στη λειτουργία του Χάρτη και τη συνάρθρωσή του με τα εθνικά ή διεθνή ολοκληρωμένα συστήματα προστασίας των δικαιωμάτων που γνωρίζουμε.

III

Γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση έπρεπε να αποκτήσει ένα κείμενο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου; Η απάντηση είναι προφανής. Οι ιδρυτικές Συνθήκες δεν προέβλεψαν ποτέ ως τώρα την ένταξη στον κορμό τους ενός ειδικού κεφαλαίου, που θα είχε το πρότυπό του στα εθνικά Συντάγματα. Περιορίστηκαν αρχικά στην καθιέρωση ορισμένων μόνο βασικών δικαιωμάτων, η αναγνώριση και η κατοχύρωση των οποίων ήταν αναγκαία για τη δομή και τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Το ζήτημα άργησε να έρθει στο προσκήνιο. Η προβολή του έθεσε όμως το δάκτυλο επί τον τύπο των ήλων, ενώ η αντιμετώπισή επιχειρήθηκε στις δύο τελευταίες, πριν τη Νίκαια, Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ.

Ποιά λύση προκρίθηκε; Η παραπομπή σε ισχύοντα συστήματα προστασίας δικαιωμάτων και, διαμέσου αυτής, η οικείωση ψηφίδων ή στοιχείων αυτών των συστημάτων για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ήταν αναμενόμενο, οι συντάκτες του Μάαστριχτ να οδηγηθούν στη ρητή αναφορά συστημάτων που ήταν τους οικεία, δηλαδή αφενός τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών της και αφετέρου την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Η λύση αυτή δεν ήταν ικανοποιητική. Εξέφραζε όμως την κινητικότητα που είχε αρχίσει να διαμορφώνεται στην Κοινότητα και έδειξε τα όριά της. Πράγματι, ο Ευρωπαίος πολίτης είχε προ πολλού την ανάγκη να γνωρίζει επακριβώς τα δικαιώματά του, κυρίως απέναντι στα όργανα της κοινοτικής εξουσίας. Εκτεθειμένος σε μία υπερεθνική εξουσία, θα έπρεπε να είναι εξοπλισμένος, όπως στο πλαίσιο της εθνικής έννομης τάξης, μ' ένα κατάλογο δικαιωμάτων και ένα πρόσφορο μηχανισμό που να εξασφαλίζει ικανοποίηση σε περίπτωση παραβίασής τους.

Η παραπομπή λοιπόν αφενός στις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών της Ένωσης και αφετέρου στην ΕΣΔΑ ήταν μία πρώτη λύση. Μία λύση πάντως κολοβή, γιατί ο Ευρωπαίος πολίτης του οποίου παραβιάζονται δικαιώματα θα έπρεπε να αναζητεί, με μεγάλη συνήθως δυσκολία, ποιό δικαίωμα διασφαλίζεται και να προσδιορίζει το

περιεχόμενό του, προκειμένου να το προβάλλει απέναντι στα όργανα της κοινοτικής εξουσίας και να αξιώνει την ικανοποίησή του.

Η εικόνα αυτή φωτίζει τους λόγους που μας οδήγησαν στο Χάρτη. Έπρεπε με να φτάσουμε γρήγορα στην κατάρτιση ενός κειμένου που θα αποτύπωνε τα δικαιώματα του Ευρωπαίου πολίτη και μάλιστα, όπως τόνισε η Σύνοδος Κορυφής της Κολωνίας, με τρόπο ευδιάκριτο.

IV

Ως προς το περιεχόμενο του Χάρτη τώρα. Πώς προσδιορίζεται σε σύγκριση με τα γνωστά εθνικά και διεθνή πρότυπα προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου; Ο Χάρτης προστατεύει εν πρώτοις όλες τις βασικές κατηγορίες των δικαιωμάτων. Εκτείνεται δηλαδή στα ατομικά δικαιώματα, τα δικαιώματα συλλογικής δράσης, στα πολιτικά και τα κοινωνικά δικαιώματα.

Περιλαμβάνει όμως και νέα δικαιώματα, τα οποία δεν κατηγοριοποιούνται ευχερώς στις γνώριμες μας κατηγορίες. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα της προστασίας από τη χρήση των προσωπικών δεδομένων -και για το οποίο μας μίλησε ο κ. Δαφέρμος-, η προστασία του ανθρώπου από βιοϊατρικούς πειραματισμούς, η προστασία του περιβάλλοντος και η προστασία του καταναλωτή. Εν ολίγοις, όλα τα σύγχρονα δικαιώματα που αντιμετωπίζουν τους κινδύνους που συνδέονται με την ανάπτυξη και τη διάδοση της σύγχρονης τεχνολογίας.

Η βασικότερη καινοτομία του Χάρτη είναι όμως ότι απομακρύνεται από το παραδοσιακό σχήμα που γνωρίζουμε τόσο στα εθνικά όσο και στα διεθνή κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων. Δεν τα κατηγοριοποιεί δηλαδή σε ατομικά, πολιτικά ή κοινωνικά. Τα εντάσσει σε έξι βασικούς άξονες. Οι άξονες αυτοί αντιστοιχούν στις έξι θεμελιώδεις αξίες, πάνω στις οποίες δομείται ο σύγχρονος πολιτικός και νομικός πολιτισμός της Ευρώπης: αξιοπρέπεια, ελευθερία, ισότητα, αλληλεγγύη, δημοκρατική συμμετοχή και δικαιοσύνη. Πρόκειται για ένα νέο ιδεολογικοπολιτικό πρότυπο προστασίας των δικαιωμάτων, προς το παρόν ανορθόδοξο και μη οικείο σε όλους μας, που προορίζεται να αναμορφώσει ως προς τη δομή τα παραδοσιακά συστήματα του περασμένου αιώνα.

V

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι ο Χάρτης εκπονήθηκε από ένα σώμα μοναδικής έως τώρα σύνθεσης, τη Συνέλευση. Η Συνέλευση μορφοποίησε το κείμενο υπό δύο εκδοχές: είτε ο Χάρτης θα μπορούσε να προσλάβει πολιτικό ή διακηρυκτικό χαρακτήρα, είτε -εφόσον βέβαια η Διάσκεψη Κορυφής της Νίκαιας αποφάσιζε σχετικά- θα λειτουργούσε αμέσως ως δεσμευτικό κείμενο στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο χαρακτήρας και η ισχύς του ήταν το κορυφαίο πρόβλημα που ταλάνισε τη Συνέλευση.

Δυστυχώς, επικράτησε η άποψη – ίσως με κάποια ιστορική υστεροβουλία, που φυσικά μένει να δούμε – να προσδοθεί στο Χάρτη διακηρυκτικός χαρακτήρας. Τον Χάρτη δεν υπέγραψαν οι αρχηγοί των κρατών αλλά, όπως αποτυπώνεται χαρακτηριστικά στην αναμνηστική φωτογραφία της Συνόδου Κορυφής της Νίκαιας, οι επικεφαλής των τριών βασικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής.

Ο Χάρτης ξεκινά λοιπόν τα πρώτα βήματα της ζωής του ως πολιτική διακήρυξη. Είναι η λύση αυτή ικανοποιητική ή βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα νέο θεσμικό και πολιτικό έλλειμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Η απάντηση δεν είναι εύκολη, άνκαι η προσωπική μου θέση -όπως άλλωστε και η θέση της Ελληνικής Κυβέρνησης- ήταν σαφής. Από την πρώτη στιγμή υποστηρίξαμε τη δεσμευτική ισχύ του Χάρτη. Όπως είδαμε όμως, η άποψη αυτή δεν επικράτησε. Και δεν επικράτησε, γιατί μία συμπαγής ομάδα κρατών αντιτάχθηκε επίμονα σ' αυτήν την προοπτική.

VI

Το τελευταίο βασικό ερώτημα σχετίζεται με τη λειτουργία του Χάρτη. Η απάντησή του συναρτάται βέβαια με τον χαρακτήρα που προσέλαβε. Η λειτουργία του είναι πρωτίστως πολιτική. Θα μπορούσε βέβαια να πει κανείς ότι αυτή η λειτουργία δεν είναι σημαντική. Θα μου επιτρέψετε όμως να μην συμφωνήσω μ' αυτήν την άποψη, αφού πρόκειται για ένα σύγχρονο κείμενο με μεγάλη ιδεολογική και πολιτική ακτινοβολία, που θα επηρεάσει ποικιλοτρόπως την πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Ο διακηρυκτικός χαρακτήρας του Χάρτη αποδυναμώνει βέβαια τη λειτουργία του, αλλά δεν προδικάζει οπωσδήποτε την κανονιστική απονεύρωσή του. Ενώ έτσι δεν έχει δεσμευτική ισχύ, αναμένεται να αποκτήσει μία διόλου ευκαταφρόνητη λειτουργία, επηρεάζοντας όλες τις πολιτικές και δράσεις της Ένωσης αλλά και τη νομολογία του ΔΕΚ στην περιοχή της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η λειτουργία αυτή μπορεί να αρχίσει μάλιστα και πριν από την κύρωση της Συνθήκης της Νίκαιας. Οι παραπάνω διαπιστώσεις ισχύουν, εωσότου φυσικά προσδοθεί στο Χάρτη δεσμευτική ισχύς, εξέλιξη στην οποία προσβλέπουμε, υποθέτω, όλοι.

Με την έννοια αυτή, η αναμενόμενη λειτουργία του δεν θα είναι μόνο ιδεολογική και πολιτική. Θα είναι επιπλέον, κάτι που δεν φαίνεται εύκολα δια γυμνού οφθαλμού, και υφέρπουσα κανονιστική. Εάν αυτή η υπόθεση επαληθευθεί –και πιστεύω δεν θα αργήσει- ο Χάρτης, χωρίς να είναι δεσμευτικός, θα επηρεάζει κάθε απόφαση και κάθε δράση των οργάνων της Ένωσης που σχετίζεται, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Όταν εξάλλου ο Χάρτης αποκτήσει δεσμευτική ισχύ, θα γίνει επίκαιρο ένα ζήτημα που με ιδιαίτερη προσοχή προσπάθησε να αντιμετωπίσει η Συνέλευση. Πρόκειται για την οριοθέτησή του με άλλα ολοκληρωμένα συστήματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που ισχύουν παράλληλα. Σ' αυτό ακριβώς το ζήτημα αφιερώνεται το τελευταίο κεφάλαιό του.

Το κεφάλαιο αυτό επιχειρεί να δώσει απάντηση στο ερώτημα πώς θα λειτουργήσει στην πράξη ο Χάρτης, κυρίως σε σχέση με τα υπάρχοντα συστήματα προστασίας, εθνικά και διεθνή. Από τα διεθνή, προέχει η ΕΣΔΑ, για την οποία θα μας μιλήσει ο κ. Ροζάκης.

Σε όλα αυτά τα προβλήματα, που δεν θα αργήσουν να μας απασχολήσουν, επιχειρεί να δώσει απάντηση. Θα μου επιτρέψετε να σταθώ μόνο σε ένα, για να προλειάνω το έδαφος στον επόμενο εισηγητή. Θα παρουσιάσω λοιπόν ορισμένες σκέψεις για την ενδυνάμει σχέση του Χάρτη και της ΕΣΔΑ.

Η Σύμβαση έχει δεσμευτικό χαρακτήρα και διαθέτει το δικό της θεσμικό μηχανισμό που εγγυάται την εφαρμογή της, ενώ ο Χάρτης δεν είναι ακόμη δεσμευτικός. Προβλήματα, άρα, συνάρθρωσης και πολύ περισσότερο σύγκρουσης μεταξύ τους δεν είναι ορατά στο άμεσο μέλλον. Θα ανακύψουν ενδεχομένως, όταν ο Χάρτης αποκτήσει

δεσμευτική ισχύ. Τότε θα τεθεί και το ερώτημα, αν τα δύο συστήματα θα συνυπάρχουν ανταγωνιστικά ή συναγωνιστικά και αλληλοσυμπληρούμενα.

Αυτή η ανησυχία αποτυπώνεται έντονα στους προβληματισμούς της Συνέλευσης που αναζήτησε τη χρυσή τομή, υιοθετώντας ρήτρες, οι οποίες φαίνεται να είναι σε θέση να εξασφαλίσουν την αρμονική συνύπαρξή τους. Η σχέση των δύο κειμένων ήταν άλλωστε από την αρχή ένα από τα κεντρικά ζητήματα που την απασχόλησαν.

Ορισμένοι εμφάνισαν τη σχέση τους ως «μητροκτονική», με την έννοια ότι ο Χάρτης, ως «παιδί της Σύμβασης», κάποια στιγμή θα την παραγκώνιζε. Νομίζω ότι αυτή η «επικίνδυνη σχέση» δεν έχει έρεισμα στο Χάρτη, που προσβλέπει στη Σύμβαση με σεβασμό. Την θεωρεί κύρια πηγή έμπνευσής του και βασικό κείμενο αναφοράς. Για να προσδιορίσει έτσι την έννοια και το περιεχόμενο των δικαιωμάτων, όσων βέβαια προστατεύει συγχρόνως ο ίδιος και η Σύμβαση, παραπέμπει στους λεπτομερείς ορισμούς που περιλαμβάνει η ΕΣΔΑ και προσδιορίζει με τη νομολογία του το Δικαστήριο του Στρασβούργου.

Όταν συνεπώς ο Χάρτης προσλάβει δεσμευτική ισχύ, θα υπάρξουν διέξοδοι και δικλίδες ασφαλείας που θα επιτρέψουν την αρμονική συνύπαρξη και τη δημιουργική όσμωση των δύο κειμένων. Δεν πρέπει άλλωστε να παραγνωρίζεται ότι βασικός σκοπός και κύρια αποστολή τους είναι η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στις περιπτώσεις που ο Χάρτης προσφέρει μεγαλύτερη προστασία, θα υπερισχύει αυτή, και θα ενισχύεται η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ευρώπη.

VII

Για να συνοψίσουμε, πρέπει να πούμε τα εξής:

Ο Χάρτης αποτελεί ένα από κάθε άποψη σύγχρονο κείμενο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αναγνωρίζει και κατοχυρώνει τα βασικά και ορισμένα νέα δικαιώματα και τα εντάσσει, απομακρυνόμενος από τη γνωστή έως σήμερα λογική, σε έξι νέα κεφάλαια που αντιστοιχούν στις έξι βασικές αξίες του πολιτισμού μας. Υπό αυτήν την έννοια, προσφέρει ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον πρότυπο για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Ο Χάρτης καλείται ως διακήρυξη να αναπτύξει σημαντική ιδεολογική και πολιτική λειτουργία. Αναμένεται όμως να αποκτήσει και υφέρπουσα κανονιστική λειτουργία, επηρεάζοντας τις αποφάσεις και τις δράσεις όλων των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην περιοχή της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Όταν αποκτήσει δεσμευτική ισχύ, θα μας δώσει το μέτρο για τη νομική δέσμευση όλων των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στον Ευρωπαίο πολίτη. Τέλος, καλείται να συνυπάρξει αρμονικά με την Σύμβαση της Ρώμης, ώστε να οδηγηθούμε σε μία διαρκή επαύξηση της προστασίας των δικαιωμάτων. Μια επαύξηση που έχουμε τόσο ανάγκη στην εποχή που ζούμε και στις μεγάλες προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε.

Ευχαριστώ πολύ.

.....
Παπαδημητρίου : Ευχαριστώ, κ. Πρόεδρε. Θα προσπαθήσω να δώσω ορισμένες διευκρινίσεις σε κάποια από τα ζητήματα που τέθηκαν, αφού έχει περάσει και ο χρόνος.

Είναι λίγο ως πολύ γνωστό ότι στη δεσμευτική ισχύ του Χάρτη αντιτάχθηκαν κυρίως οι χώρες που συσπειρώθηκαν γύρω από το Ηνωμένο Βασίλειο, δηλαδή η Ιρλανδία και η Σουηδία. Από τη στιγμή που διαμορφώθηκε μια συμπαγής ομάδα, έστω ολιγομελής, που δεν ήταν διατεθειμένη να δεχτεί το δεσμευτικό χαρακτήρα, προδιαγράφηκε η αναδίπλωση προς το διακηρυκτικό χαρακτήρα του.

Γιατί αντιτάχθηκαν, άραγε, οι βόρειες χώρες; Νομίζω ότι ο βασικός λόγος είναι ότι θεωρούν την ενσωμάτωση του Χάρτη στις Συνθήκες ως απαρχή ομοσπονδιοποίησης και συνταγματοποίησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην προοπτική αυτή ακριβώς εναντιώνονται, ενώ, εφόσον δεν διαφαίνεται διαφοροποίηση στις θέσεις τους, δεν υπάρχουν πολλά περιθώρια για μια πιο προωθημένη αντιμετώπισή του.

Έντονη αντιπαράθεση υπήρξε και ως προς την συμπερίληψη των κοινωνικών δικαιωμάτων στο Χάρτη. Πολλές χώρες, με επικεφαλής την Γαλλία, διατύπωσαν την άποψη, ότι χωρίς κοινωνικά δικαιώματα δεν θα έστεργαν στην αποδοχή του. Έτσι φθάσαμε σε ένα λιγότερο ή περισσότερο ικανοποιητικό αποτέλεσμα, να ενσωματωθούν δηλαδή στο Χάρτη κοινωνικά δικαιώματα χωρίς όμως το περιεχόμενο που θα επιθυμούσαμε. Αλλά και γενικότερα, η διαμόρφωση των επιμέρους δικαιωμάτων είναι προϊόν συμβιβασμού κυρίως μεταξύ των δεκαπέντε χωρών που κλήθηκαν να συμπράξουν στην κατάρτισή του.

Ο κ. Στεφάνου έθεσε κι ένα άλλο συναφές ερώτημα, αν ο Χάρτης αποτελεί μέρος ενός Συντάγματος, του μελλοντικού Συντάγματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και άλλοτε είχα την ευκαιρία να διατυπώσω την άποψη ότι η διεργασία συνταγματοποίησης της Ένωσης -είναι μια άλλη συζήτηση, αν ο όρος συνταγματοποίηση είναι σωστός- συντελείται σταδιακά, σε πολλές επιμέρους φάσεις, και θα καταλαμβάνει κάθε φορά ορισμένες περιοχές της δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο Χάρτης αποτελεί ένα παράδειγμα της δύστοκης και βασανιστικής ιστορικής διεργασίας προς τη θεσμική ωρίμανση ή, κατ' άλλους, τη συνταγματοποίηση της Ένωσης. Πρόκειται για έναν από τους λόγους, όπως εξήγησα προηγουμένως, για τους οποίους ορισμένες χώρες αντιτάχθηκαν στην ένταξη του Χάρτη στις Συνθήκες, εκλαμβάνοντας ότι η ένταξη θα προωθούσε πλαγίως αυτήν την προοπτική.

Ο κ. Κούτρας έθεσε το πρόβλημα της κοινωνίας των δύο τρίτων, της ανεργίας, της φτώχιας και της περιθωριοποίησης πολλών πολιτών στην Ευρώπη. Πρόκειται για ένα μεγάλο και πειστικό πρόβλημα. Θα ήταν υπερβολικό να πιστέψουμε ότι θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με το Χάρτη. Στο Χάρτη υπάρχουν πάντως πολλά ερείσματα, τα οποία, αν αξιοποιηθούν σωστά, θα ήταν δυνατό να διαμορφώσουν δράσεις και πολιτικές σ' αυτήν την περιοχή.

Σχετικά με τα όσα είπε ο κ. Βαής. Κάνοντας λόγο για υφέρπουσα κανονιστική λειτουργία, προσπάθησα να αποτυπώσω μία διαγραφόμενη πραγματικότητα. Ο Χάρτης, όπως εύστοχα είπε ο κ. Ροζάκης, αποτελεί έναν ιδεολογικοπολιτικό φάρο. Εγώ επιχείρισα να αναδείξω μία ακόμη λειτουργία του. Όταν καλείται εφεξής το ΔΕΚ να κρίνει ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα καταλήγει εντέλει στο Χάρτη. Θα προσφεύγει όμως σε ένα πολιτικό και όχι δεσμευτικό κείμενο. Με την πρακτική αυτή αναμένεται να αρχίσει να αναπτύσσει έμμεσα κανονιστική λειτουργία. Σε άλλες περιοχές της κοινοτικής εξουσίας, στη διοίκηση και στη νομοθεσία, το φαινόμενο παρουσιάζεται ίσως με μεγαλύτερη καθαρότητα.

Συναφές είναι κι ένα από τα ερωτήματα της κ. Βασιλείου. Η τύχη του Χάρτη δεν έχει ακόμη κριθεί. Απόδειξη είναι το γεγονός ότι περιλαμβάνεται στην ατζέντα της επόμενης Διακυβερνητικής, η οποία θα κληθεί να συζητήσει και να αποφασίσει εκ νέου για την ισχύ του. Εξάλλου, η επόμενη Διακυβερνητική θα γίνει πριν από την προσχώρηση νέων κρατών. Αν ο Χάρτης προσλάβει δεσμευτικό χαρακτήρα, θα αποτελεί

νομικό κεκτημένο για τα νέα μέλη. Αλλά και αν δεν συμβεί αυτό, θα συνιστά πολιτικό κεκτημένο, με όλες τις συνέπειες για τις χώρες της προσχώρησης.

Εδώ πρέπει να σημειώσω ότι τα νέα μέλη καλούνται να αποδεχθούν όχι μόνο το νομικό αλλά και το πολιτικό κεκτημένο της Ένωσης, καρδιά του οποίου θα είναι ο Χάρτης. Το κείμενο δηλαδή στο οποίο αποτυπώνεται η πεμπτουσία της πολιτικής της για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πρόκειται για ένα ζήτημα με καθοριστική σημασία για τη δημοκρατική, τη δικαιοκρατική και την κοινωνική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Φοβούμαι ότι ο χρόνος δεν επιτρέπει πολλές προεκτάσεις. Θα μου επιτρέψτε, κ. Πρόεδρε, να σταματήσω εδώ.

Dis.Kathigitis/Istame1.doc/4.4.01/p.1-9/γρ,md